

government communications

Department:
Government Communication and Information System
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SWISAWUTISI SWA COVID-19

SWIVUTISO NA TINHLAMULO

Vuhlayiseki bya swisawutisi i xirhangana

Qhinga ra hina ra nsimeko ri katsa ku kamberiwa ka xisawutisi xin'wana na xin'wana. Hi khensa matshalatshala ya van'watisayense va ka hina eka ku tirhisana na mfumo ku tiyisisa vuhlayiseki bya swisawutisi hinkwaswo.

Xana i swisawutisi swihi swi tirhaka kahle ehenhla ka muxaka lowu hundzukeke wa 501Y.V2?

Xisawutisi xa AstraZeneca xi hlayisekile na ku tirha kahle, naswona xi le ku tirhisiweni emisaveni hinkwayo. Hambiswiritano, eka Afrika-Dzonga, xi kombile leswaku xi tirha switsongo ehenhla ka muxaka wa 501Y.V2 eka vanhu lava nga na vuvabyi byo vevuka. Muxaka wa 501Y.V2 eka nkarhi wa sweswi i muxaka lowu nga na matimba laha tikweni. Hambiswiritano, xisawutisi xa AstraZeneca xa ha tirha swinene eka ku sirhelela vanhu ehenhla ka swikombeto swa COVID-19 swo tikisa, ku amukeriwa exhibedhlele na rifu leswi vangiwaka hi 501Y.V2.

Ndzingeto wa Johnson & Johnson wu kombile leswaku xisawutisi xa yona xi humesile vumbhoni bya ku tirha kahle ehenhla ka muxaka wa 501Y.V2. Mivuyelo ya le masungulweni kusuka eka Moderna yi tlhele yi ringanyeta leswaku xisawutisi xa yona xi tirha kahle ehenhla ka muxaka lowu. Xisawutisi xa Pfizer-BioNTech xi le ku kamberiwani ku tiyisisa leswaku xa sirhelela ehenhla ka muxaka leyintshwa naswona mivuyelo ya le masungulweni kusuka eka miringeto leyi hi leyinene.

Xana xisawutisi xa AstraZeneca xa ha ta tirhisiwa?

Vatumbuluxi va xisawutisi lexi va vurile leswaku va tikomba va ta tivisa muxaka lowu cinciwakenyana ehenhla ka muxaka lowu tivekaka tanihi. 501Y.V2 kumbe B.1.351, eku fambeni ka lembe reri. Van'watisayense sweswi va ta kanerisana exikarhi ka vona vini naswona va ta hi tsundzuxa hilaha xisawutisi lexi xi nga ta tirhisiwa hakona.

I swa nkoka ku lemuka leswaku xitsongwatsongwana lexi xi hundzukile kotala swinene, naswona xi ta ya emahlweni xi endla tano, tanihilaha switsongwatsongwana swin'wana swo tala swi endlaka hakona. Vatumbuluxi va swisawutisi va na vuswikoti bya ku endla hi vuntshwa na ku cincanyana swisawutisi leswi nga kona ku sivela ku antswa mixaka yintshwa eka nkarhinyana wa mavhiki kumbe tin'hweti loko swi fanerile, tanihiloko va ri karhi va dyondza swo tala hi mayelana na hilaha xitsongwatsongwana lexi xi hundzukaka hakona.

Xana Phuresidente, Holobye na tiko va xisiwile?

Matiko hinkwawo emisaveni ya rindzerile hi xihatla swisawutisi swo ponisa vutomi.

Swisawutisi hinkwaswo swi tumbuluxiwile hikwalaho ka muxaka wa SARS-COV-2 wa masungulo lowu a wu ri kona emisaveni hinkwayo xisawutisi lexi, lexi xi tumbuluxiweke hi *AstraZeneca* na Yunivhesiti ya Oxford a xi tshembisa, naswona eka miringeto ya xitlilinali leyi endliweke eAfrika-Dzonga, vanhu lava va kumeke xisawutisi a va ri 75 wa tiphesente ta ku nga tikomba switsongo ku khomiwa hi timhangu to vevuka kufika ka ta le xikarhi ta COVID-19 kutlula leswi a va ri xiswona vanhu lava va kumeke xikalamurhi (*placebo*).

Mfumo wa Afrika-Dzonga wu lavile ku kuma swisawutisi kusuka eka swihlovo swo hlayanyana, ku katsa na pfhumba ra COVAX ra misava hinkwayo. Hambiswiritano, endlelo ra mfumo ra ku xava swisawutisi se a ri sungurile ku nga si thumbiwa muxaka wa 501Y.V2 na mixaka yin'wana. Ku nga si va na mivuyelo ya matirhelo, Afrika-Dzonga a yi kotangi ku hlwerisa ku kumeka ka swikatsa swa swisawutisi ku kota ku rindzela mivuyelo ya milavisiso ya matirhelo hi van'watisayense va ka hina, tanihiloko leswi a swi ta va swi tlhelerisile tiko endzhaku eka layini ya ku kuma swisawutisi hikwalaho ka nkayivelo wa misava hinkwayo wa miphakelo.

Xana Afrika-Dzonga a yi swi tiva leswaku swisawutisi leswi swi odariweke a swi ta hundzeriwa hi nkarhi Dzivamisoko?

I swa nkoka ku lemuka leswaku swisawutisi leswi hi swi kumeke a swi hundzeriwangi hi nkarhi. Hi ku engetela, Ndzawulo ya Rihanyu, eka kungu ra nsawutiso ra masungulo, a yi kunguhatile xiphemu lexo sungula xa nsimeko wa xisawutisi xa *AstraZeneca*, ku va wu hetiwile ku nga si fika siku ra ku hundzeriwa hi nkarhi.

Siku ra ku hundzeriwa hi nkarhi ra Dzivamisoko ri tiyisisiwile hi ku tirhisiwa ka ntiyisiso wa hina wa risima na milawu ya vulawuri.

Xana hi xihl xitshunxo xa Afrika-Dzonga eka mhaka leyi, xana hi tlherisa xikatsa?

Hambileswi leswi swi kumekeke leswaku xisawutisi xa *AstraZeneca* a xi tirhi ehenhla ka vuvabyi byo vevuka na bya le xikarhi, xi nga ha kota ku nyika nsirhelelo ehenhla vuvabyi byo tika, ku amukeriwa exhibedhlele kumbe rifu. Hikokwalaho hi ta ya emahlweni hi valanga tindlela leti nga kotekaka hinkwato hi nga si teka xiboho hi ndlela leyi faneleke leyi faneleke ku tekiwa.

Hikwalahokayini Afrika-Dzonga yi amukerile mfikiso wa xisawutisi xa AstraZeneca handle ko tiva matirhelo ya xona ehenhla ka muxaka lowu wu nga tala swinene laha tikweni?

Matiko hinkwayo ya odarile swisawutisi nkarhi wu nga si fika tanihileswi a ku ri na nkayivelo wa misava wa mipimamurhi. Hikokwalaho, loko mipimamurhi yi kumeka ya Afrika-Dzonga, hi dingile ku ya emahlweni. Hambiswiritano, van'watisayense va ka hina va sungule ku kambela matirhelo ya swisawutisi leswi a swi ri kona xikan'wekan'we loko va thumba vukona bya muxaka wa 501Y.V2. Endlelo leri ra tika swinene na ku va ra nkoxometo, naswona khomborakona ri hetiwile loko tiko se ri tekile mfikiso wa xikatsa lexo sungula.

Xana leswi swi ta tekiwa tanihi ntirhiso wa timali lowu nga hava mbuyelo na ku va wa ntlangiso?

Afrika-Dzonga, swin'we na matiko hinkwawo ya misava yi tikuma yi ri eka xiyimo lexi nga si tshamaka xi va kona. Xinkadyana xin'wana na xin'wana i xa nkoka swonghasi loko hi fanele ku ponisa vutomi na ku hlayisa hanyelo ra hina. Hi ta ya emahlweni hi valanga tindlela

hinkwato ku fikelela swisawutisi swo ponisa vutomi leswi havumbirhi swi hlayisekeke na ku tirha kahle.

Van'watisayense va ka hina va ta ya emahlweni na mikanerisano yo yisa emahlweni hi mayelana na ku tirhisiwa ka xisawutisi xa *AstraZenca* eAfrika-Dzonga, naswona swi ri karhi swi lawuriwa hi switsundzuxo swa vona, xisawutisi lexi xi ta cincanisiwa ku nga si fika siku ra ku hundzeriwa hi nkarhi. Hi ku cincanisa swisawutisi leswi nga tirhisiwangiki ku nga si fika siku ra ku hundzeriwa hi nkarhi, Ndzawulo ya Rihanyu yi ta tiyisisa leswaku swisawutisi swa *AstraZeneca* leswi kumekeke a swi hundzuki ntirhiso wa timali wa ntlangiso na ku va lowu nga hava mbuyelo.

Xana swisawutisi leswi swi hlayisekile kufika kwihhi?

Swisawutisi swa kamberiwa hi vurhonwana ku vona vuhlayiseki na matirhelo, hi ku ya hi data ya ndzingeto kusuka eka magidi ya vatekaxiave emisaveni hinkwayo. Tiejensi to lawula ta rixaka na ta matiko ya misava to talanyana ti kamberile swinenenene swisawutisi swa *COVID-19* ku vona vuhlayiseki na matirhelo.

EAfrika-Dzonga hi na riandlalo ra engetelo ra vuhlayiseki. Vulawuri bya Swimakiwa swa Rihanyu bya Afrika-Dzonga (SAHPRA) byi languta data ya xisayense hinkwayo ku tiyisisa leswaku xisawutisi lexi xi hlayisekile, xi tirha kahle, na ku va ximakiwa xa risima.

Hi ku engetela, hikwalaho ka leswi swisawutisi swa *COVID-19* swi tumbuluxiweke hi xibububu, valawuri hinkwavo emisaveni hinkwayo va veka maendlelo yo engetela ku veka tihlo eka swona.